

[https://doi.org/10.31891/2308-4081/2023-13\(2\)-6](https://doi.org/10.31891/2308-4081/2023-13(2)-6)

Кандидат педагогічних наук, доцент **МАРГАРИТА ДЗЮБА**,
Хмельницький національний університет, Україна
E-mail: dziubam@khmnu.edu.ua
ORCID ID: 0000-0001-8077-5532

Здобувач освітнього ступеня доктора філософії **ЮРІЙ ГУБІН**,
Хмельницький національний університет, Україна
E-mail: Yura.gubin13@gmail.com
ORCID ID: 0009-0002-0003-8976

Здобувач освітнього ступеня доктора філософії **СЕРГІЙ ВЕЦАЛО**,
Хмельницький національний університет, Україна
E-mail: vetcalo1982@gmail.com
ORCID ID: 0009-0007-8291-4736

СТАНДАРТИЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ БАКАЛАВРІВ З МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН У БРИТАНСЬКОМУ ДОСВІДІ

АНОТАЦІЯ

У статті обґрунтовано актуальність вивчення досвіду Великої Британії з професійної підготовки бакалаврів з міжнародних відносин.

Констатовано, що професійні функції та професійна підготовка бакалаврів-міжнародників регламентовані положеннями «Національних професійних стандартів» (National Occupational Standards, NOS), які чітко окреслюють специфіку й професійні функції фахівців у галузі міжнародних відносин. З'ясовано, що відповідно до положень освітнього стандарту, мета професійної підготовки полягає в забезпеченні фахових знань, умінь і навичок, розвитку професійно важливих якостей майбутніх бакалаврів на засадах міждисциплінарності знань. Майбутні бакалаври-міжнародники повинні оволодіти фаховими знаннями (subject knowledge), розумінням (understanding) і навичками (skills). Визначено зміст програмних результатів та основні вимоги до професійної компетентності бакалаврів з міжнародних відносин. Встановлено, що дотримання вимог науково обґрунтованого структурування змісту передбачає: відповідність потребам ринку праці, особистості й очікуванням суспільства; орієнтування на досягнення політологічної науки і практики; професійну спрямованість; вивчення передового досвіду відомих політиків; забезпечення практичної підготовки та стажування за кордоном; балансування теоретичного й практичного навчання; гнучку, варіативну та модульну структуру освітніх програм і навчальних планів; адаптування освітніх програми до потреб студентів, інституцій та суспільства.

Узагальнено, що стандарт регламентує низку вимог до організації освітнього процесу, що спонукають заклади освіти використовувати широкий спектр інтелектуальних, інформаційних, технологічних, матеріальних ресурсів; надавати студентам широкі й збалансовані знання, розуміння основних особливостей політологічної освіти в міждисциплінарному контексті; заохочувати студентів до участі в розв'язанні основних питань, що стосуються цілей, цінностей і результатів

навчання; надавати студентам можливості для планування індивідуальної освітньої траєкторії й навчання впродовж життя.

Ключові слова: Велика Британія, професійна підготовка, зміст, стандартизація освіти, бакалаври, міжнародні відносини.

PROFESSIONAL TRAINING STANDARDS FOR BACHELOR'S DEGREE IN INTERNATIONAL RELATIONS: BRITISH EXPERIENCE

ABSTRACT

This article justifies the relevance of studying the experience of the United Kingdom in the professional training of bachelors in International Relations.

It is established that the professional functions and training of bachelors in International Relations are regulated by the provisions of the "National Occupational Standards" (NOS), which clearly outline the specific nature and professional functions of experts in the field of international relations. According to the provisions of the educational standard, the goal of professional training is to provide professional knowledge, skills, and abilities, fostering the development of professionally significant qualities of future bachelors through interdisciplinary knowledge. Future bachelors in International Relations should acquire subject knowledge, understanding, and skills. The content of program outcomes and the main requirements for the professional competence of bachelors in International Relations are determined.

It is noted that adherence to scientifically substantiated content structuring requires compliance with the needs of the labor market, individual needs, and societal expectations; orientation towards the achievements of political science theory and practice; professional orientation; studying the best practices of renowned politicians; providing practical training and internships abroad; balancing theoretical and practical learning; flexible, variable, and modular structure of educational programs and curricula; adapting the educational program to the needs of students, institutions, and society.

In general, the standard regulates a set of requirements for organizing the educational process; motivating educational institutions to use a wide range of intellectual, informational, technological, and material resources; providing students with broad and balanced knowledge, understanding of the fundamental features of political science education in an interdisciplinary context; encouraging students to participate in addressing key questions related to the goals, values, and outcomes of education; providing students with opportunities for planning individual educational trajectories and lifelong learning.

Keywords: *United Kingdom, professional training, content, education standardization, bachelor's degree, International Relations.*

ВСТУП

Якість освітнього процесу та високий рівень професійної підготовки випускників вищих навчальних закладів забезпечується насамперед якісною організацією навчального процесу, яка є механізмом, що гарантує порівнянність ступенів і регулює доступ до освіти, умови навчання та інші організаційні аспекти. Не менш важливим елементом підготовки майбутніх фахівців є нормативно-правові документи, які складають основу функціонування системи вищої освіти. Ці документи відображають державну політику в галузі освіти і визначають основні завдання та принципи вищої освіти, систему органів управління вищою освітою,

права та обов'язки учасників освітнього процесу. Саме тому аналіз організаційно-нормативної бази підготовки бакалаврів міжнародних відносин є важливим аспектом нашого дослідження.

Вивчення стандартів підготовки бакалаврів з міжнародних відносин у зарубіжних країнах для розвитку і реформування освітньої галузі в Україні є важливим з двох основних позицій. По-перше, такі узагальнення спонукають корегувати національну систему професійної підготовки майбутніх фахівців-міжнародників на концептуальному рівні, що виявляється в її нормативно-правовому аспекті. По-друге, цей досвід становить інтерес у суто організаційно-педагогічному плані. Досвід Великої Британії становить інтерес зі всіх означених позицій, а особливо в пошуку і формуванні оптимальної моделі стандартизації професійної підготовки фахівців-міжнародників, яка довела свою практичну ефективність та істотно вплинула на розвиток відповідної освітньої діяльності інших країн.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Мета дослідження полягає у здійсненні аналізу стандартів підготовки майбутніх фахівців у галузі міжнародних відносин у Великій Британії для його творчого використання в розвитку освітньої діяльності в Україні.

ТЕОРЕТИЧНА ОСНОВА ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Сучасні українські науковці (Н. Бідюк, К. Істоміна, В. Кремень, Н. Мукач, О. Овчарук, В. Петренко, Г. Поберезька, В. Третько, Г. Щука та ін.) активно досліджують широкий комплекс проблем, що стосується історії, теорії і практики розвитку професійної освіти фахівців різних галузей знань у зарубіжних країнах. Проте, фактично не було здійснено предметного аналізу досвіду підготовки студентів-міжнародників у Великій Британії в контексті адаптації стандартів і використання в Україні. Зважаючи на таку ситуацію, ця проблема потребує предметного розгляду. Для реалізації поставленої мети використано комплекс дослідницьких методів: загальнонаукових – аналіз, синтез, систематизація та узагальнення наукових і педагогічних праць; конкретнонаукових – інтерпретаційно-аналітичний та прогностичний аналіз для виявлення раціонального та цінного зарубіжного досвіду.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Стандартизація вищої освіти є ключовим елементом забезпечення якості підготовки фахівців міжнародного рівня, формування їх професіоналізму, світоглядної культури та правової свідомості.

Наприкінці ХХ ст. процес стандартизації вищої освіти у Великій Британії був підкріплений принципами академічної доброчесності, свободи вибору, автономії та академічної незалежності, професійної та наукової етики і культури (Леу, 2018).

Професійні функції та професійна підготовка бакалаврів-міжнародників регламентовані положеннями «Національних професійних стандартів» (National Occupational Standards, NOS), які чітко окреслюють специфіку та функції фахівців у галузі міжнародних відносин. У професійному стандарті описані критерії, які необхідно закладати в зміст підготовки, а також вимоги до оцінювання успішності навчальних результатів. Документ містить і перелік методів та засобів навчання для реалізації змісту; вимоги до досягнення певного рівня освіти; вимоги до забезпечення якості освітнього процесу й освітніх програм; критерії оцінювання компетентності фахівців і рівнів виконання певної діяльності. Об'єктами стандартизації є освітня діяльність закладу вищої освіти; освітні програми; моніторинг якості освіти; освітні рівні та кваліфікації (Авшенюк, 2005).

Ухвалення 2017 року Закону «Про вищу освіту та наукові дослідження» (Higher Education and Research Act) є вагомим кроком у розвитку системи вищої освіти Великої Британії. Виконання його положень передбачало зміцнення інституційної автономії, академічної та професійної свободи й мобільності студентів, удосконалення механізмів забезпечення якості освіти, збільшення квоти на фінансування науково-дослідницьких проектів тощо (Government UK, 2017).

Стандарти, зазвичай, концентрують увагу ЗВО на формуванні змісту підготовки (знань, умінь і навичок, здібностей та професійних якостей).

Професійна підготовка бакалаврів з міжнародних відносин – це підготовка фахівців у галузі політики, міжнародних відносин, права, кроскультурних комунікацій, медіакомунікацій тощо. Основна мета навчання за освітнім ступенем бакалавра полягає в наданні здобувачеві мінімуму фундаментальних знань, який буде потрібний йому для провадження успішної професійної діяльності.

Вихідні концептуальні положення щодо формулювання цілей, завдань, вимог до якості професійної підготовки міжнародників (першого бакалаврського рівня) регламентовані в освітньому галузевому стандарті «Політика і міжнародні відносини». У стандарті обґрунтовано критерії, якими повинні керуватися робочі групи під час створення освітніх програм із політики та міжнародних відносин.

У Стандарті чітко викладена концепція предметної специфіки («Subject knowledge and understanding»), що слугує основою для розроблення змісту освітніх програм підготовки бакалаврів з міжнародних відносин та діагностики навчальних досягнень. Основні положення стандарту ґрунтовані на принципах диверситивності навчання, неперервності, міждисциплінарності, інклюзивності тощо. Розробники документа намагалися охопити найбільш ключові аспекти: практичне навчання; критичні дослідження (наприклад, аналітичні, теоретичні, історичні, контекстні, міждисциплінарні); стажування або практика для розвитку практичних навичок і соціальних умінь; інтеграція традиційних та інноваційних технологій у навчання; підготовка до кар'єрного зростання й працевлаштування (Higher Education Academy, 2011).

Оскільки сфера політики та міжнародних відносин досить широка, це зумовлює різноманітність назв освітніх програм, спеціальностей, факультетів тощо. Наприклад, Політика, Міжнародна політика, Міжнародні відносини, Міжнародні студії чи інше поєднання. Різні назви можуть відображати різні нюанси, закладені в зміст підготовки, що зумовлює диверситивність ступенів і дипломів (спільні, комбіновані, дуальні, мінорні тощо) (Третько, 2013).

Предметне поле спеціальності «Політика та міжнародні відносини» стосується інших дисциплін, таких як Антропологія, Культурологія, Економіка, Соціологія, Географія, Історія, Мови, Право, Література, Філософія, Маркетинг та Медіа. Це підтверджує міждисциплінарність змісту політологічної освіти (SOAS University of London, 2020).

Відповідно до положень освітнього стандарту, мета професійної підготовки полягає в забезпеченні фахових знань, умінь і навичок, розвитку професійно важливих якостей майбутніх бакалаврів на засадах міждисциплінарності знань. Майбутні бакалаври-міжнародники повинні оволодіти фаховими знаннями («subject knowledge»), розумінням («understanding») і навичками («skills»), з огляду на мінливість національної та міжнародної політики, культурних цінностей, нові виклики глобальної політики, синтез політологічних стратегій, міждисциплінарний підхід до

політологічної освіти, диверситивність міжнародних відносин, динамізм кроскультурної інтеграції тощо (King's College London, 2020).

Згідно зі стандартом, зміст програмних результатів навчання відображає:

– **фахові знання (політика та уряд)**: громадська думка, вибори, виборча поведінка, партії й партійні системи, виборчі системи, групи інтересів і мобілізація, парламенти та законодавчі органи, керівні органи, державне управління; **міжнародні відносини**: міжнародні організації, режими, глобалізація, міжнародна політична економія, аналіз конфліктів, дослідження миру, права людини, зовнішньополітичний аналіз, галузеві дослідження, дослідження безпеки, теорія міжнародних відносин, міжнародне право, регіональна інтеграція, націоналізм, реалізм і неореалізм, лібералізм, інституціоналізм, марксизм та соціальний конструктивізм);

– **розуміння** (розуміти природу та значення політики, діяльності людини; концепції, теорії й методи, що використовують у ході вивчення політики; аналізувати політичні ідеї стосовно історичного та сучасного контекстів; демонструвати й розуміти різні політичні системи, природу та розподіл влади в них; зрозуміти, як політика опосередковується, щоб збагнути й оцінити різні трактування політичних питань і подій);

– **практичні навички** (застосовувати предметні знання для аналізу складних ситуацій; описувати й ілюструвати характер міжнародної політики та / або міжнародних відносин; реалізовувати нові ідеї на практиці, поєднуючи найкращі зразки міжнародного досвіду; робити промови на велику аудиторію (ораторські здібності); проводити дослідження й упроваджувати їхні результати в практику; прогнозувати можливі наслідки);

– **універсальні навички** (навички аргументування й інтерпретації; комунікаційні навички; навички роботи в команді та з цільовою групою; дослідницька культура; здатність до міжкультурної комунікації; здатність до пошуку, аналізу, синтезу й обробки інформації; здатність планувати результати навчання, керувати ними та осмислювати їх; діагностувати, синтезувати, оцінювати й аналізувати проблеми та варіанти їх розв'язання; позитивно й конструктивно реагувати на зміни політики та міжнародних відносин тощо);

– **рефлексивні вміння** (здатність розмірковувати над власними системами цінностей, розвитком і практикою; здатність аналізувати й критично оцінювати власне навчання, шукати та використовувати конструктивний зворотний зв'язок; самокритично керувати своїм навчанням; здатність виявляти можливості неперервного навчання й розвитку, критично аналізувати та поширювати інформацію) (Lyons, 1986).

У стандарті фактично окреслено основні вимоги до професійної компетентності бакалаврів з міжнародних відносин. У документі регламентовано також вимоги до забезпечення якості навчання – «Викладання, навчання, оцінювання» («Teaching, learning and assessment»). До найбільш ефективних форм організації навчання належать такі: лекції, практичні семінари, тьюторіали, воркшопи, лабораторні сесії, групове навчання, індивідуальна робота, практика, екскурсії тощо. Фундаментальна підготовка майбутніх бакалаврів-міжнародників забезпечена збалансованим використанням традиційних та інноваційних методів і технологій навчання – дискусій, польових симуляційних вправ тощо. Методи навчання повинні відповідати меті й завданням курсу; розвивати знання та захоплення предметом; стимулювати залучення до й володіння процесом навчання; заохочувати студентів до глибокого вивчення; зміцнювати навички критичного мислення; заохочувати студентів мислити та брати

на себе відповідальність за своє навчання; завчасно брати до уваги різні обставини й потреби студентів; сприяти реалізації інклюзивного навчання. «Триангуляція» форм, методів і засобів навчання (наприклад, презентація, конспектування, кейси, самостійне навчання, групова робота) дає змогу студентам продемонструвати фахові навички та вміння (University of Nottingham, 2020; Третько, 2013).

Оцінювання результатів навчання охоплює спектр різних діагностичних процедур: курсові роботи, практичні заходи (групові та / або індивідуальні), усні доповіді, виступи (безпосередньо або за посередництвом), цифрові формати оцінювання; нариси, критичні есе, портфоліо, звіти про проекти, дослідницькі проекти, публічні виступи, брифінги, презентації тощо.

Оцінювання навчальних результатів спрямоване на перевірку сформованості здатності творчо використовувати знання для побудови аргументованого виступу; вибирати й оцінювати джерела з погляду їхньої актуальності та якості на підтримку виконання конкретних аналітичних завдань; демонструвати належним чином широкий спектр теоретичних, концептуальних, емпіричних знань стосовно конкретних проблем тощо. Особлива увага зосереджена на організації навчання на робочому місці; проведенні незалежного дослідження, проєктній роботі, ресурсному забезпеченні (лабораторії, бібліотеки, архіви, інтернет), навчанні на основі інтенсивної діяльності; індивідуальній або груповій практиці; вивченні практичного досвіду подій (Lyons, 1986).

Зазначимо, що дотримання вимог науково обґрунтованого структурування змісту передбачає: відповідність потребам ринку праці, особистості й очікуваннями суспільства; орієнтування на досягнення політологічної науки і практики; професійну спрямованість; вивчення передового досвіду відомих політиків; забезпечення практичної підготовки та стажування за кордоном; балансування теоретичного й практичного навчання; гнучку, варіативну та модульну структуру освітніх програм і навчальних планів; адаптування освітніх програми до потреб студентів, інституцій та суспільства. Бізнес-компанії намагаються безпосередньо впливати на формування змісту освітніх програм через запровадження до навчальних програм спеціалізованих курсів, необхідних для їхньої діяльності. Роботодавці вимагають більшої відповідності навчальних програм потребам бізнесу. У зв'язку з цим у процесі розроблення навчальних планів та освітніх програм до уваги беруть той факт, що кожен предмет повинен бути максимально корисним для майбутньої професійної діяльності. Для підвищення ефективності навчального процесу скорочують обсяг деяких курсів, щоб зробити їх більш компактними й актуальними. На думку фахівців, обсяг інформації не повинен перевищувати можливостей його засвоєння.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК

Отже, стандарт регламентує низку вимог до організації освітнього процесу, що спонукають заклади освіти використовувати широкий спектр інтелектуальних, інформаційних, технологічних, матеріальних ресурсів; надавати студентам-бакалаврам широкі й збалансовані знання, розуміння основних особливостей політологічної освіти в міждисциплінарному контексті; заохочувати студентів до участі в розв'язанні основних питань, що стосуються цілей, цінностей і результатів навчання; надавати студентам можливості для планування індивідуальної освітньої траєкторії й навчання впродовж життя.

Загальні вимоги до освітньої діяльності навчального закладу охоплюють упровадження політики та процедур гарантування якості освітніх програм і кваліфікацій; наявність офіційних механізмів підтвердження, оцінювання й моніторингу

програм та кваліфікацій; узгодженість структури кваліфікацій з європейським кадастром кваліфікацій і професій, створення дворівневої структури навчання; наявність механізмів і критеріїв оцінювання компетентності викладачів; використання європейської системи накопичення та трансферу навчальних кредитів тощо. Вимоги до особистісних і професійних якостей стосуються інтересу до професії, відповідальності, самокритичності, цілеспрямованості, психологічної стійкості тощо.

Отже, сучасні освітні стандарти орієнтовані на професійну підготовку бакалаврів міжнародних відносин на засадах міждисциплінарності знань. Гнучкість освітніх стандартів надає університетам широку автономію в розробленні освітніх програм різних типів, окресленні змісту, виборі методів і форм їх реалізації. Університети самостійно формулюють цілі, завдання, вибирають фокус освітньої програми, шляхи й механізми її реалізації.

Перспективами подальших розвідок вважаємо більш детальний розгляд освітніх програм підготовки бакалаврів міжнародних відносин у провідних університетах Великої Британії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Авшенюк, Н. (2005). *Стандартизація професійної підготовки вчителів у Англії й Уельсі (кінець XX – початок XXI ст.)*. Дис. канд. пед. наук. Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України, Київ.
2. Леу, С. (2018). Профстандарт «По-Британському» *Освітня політика. Потрап громадських експертів*. Режим доступу <http://education-ua.org/ua/porivnyalnapedagogika/1222-profstandart-po-britanskomu>
3. Третько, В. В. (2013). *Професійна підготовка магістрів міжнародних відносин у Великій Британії: теорія і практика*. Хмельницький: ХНУ.
4. Government UK. (2017). *Higher Education and Research Act 2017*. Retrieved from http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2017/29/pdfs/ukpga_20170029_en.pdf.
5. Higher Education Academy (2011). *UK Professional Standards Framework (UKPSF)*. Higher Education Academy. Retrieved from <https://www.heacademy.ac.uk/ukpsf>
6. King's College London. (2020). *International Relations BA*. Retrieved from <https://www.kcl.ac.uk/study/undergraduate/courses/international-relations-ba>
7. Lyons, G. M. (1986). The Study of International Relations in Great Britain: Further Connections. *World Politics*. Vol. 38, No. 4. 626-645.
8. Quality Assurance Agency for Higher Education (QAA) (n.d.). *About us*. Retrieved from <https://www.qaa.ac.uk/about-us>.
9. SOAS University of London. (2020). *BA Politics and International Relations (2020 entry)*. Retrieved from <https://www.soas.ac.uk/politics/programmes/ba-politics-and-international-relations/>
10. University of Nottingham. (2020). *Politics and International Relations BA*. Retrieved from <https://www.nottingham.ac.uk/ugstudy/course/Politics-and-International-Relations-BA>.